

INNOVATSION KLASSTERLAR VA TEXNOPARKLAR FAOLIYATIDA KICHIK BIZNESNING ISHTIROKI

No'monov Otabek O'rmonjon o'g'li

Namangan davlat texnika universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada innovatsion klasterlar va texnoparklar faoliyatida kichik biznes subyektlarining ishtiroki, ularning iqtisodiyotdagi o'ri hamda ilm-fan bilan integratsiyasi tahlil qilinadi. Innovatsion klasterlar kichik biznes korxonalariga ilmiy tadqiqot natijalaridan samarali foydalanish, yangi mahsulot va texnologiyalarni yaratish imkonini beradi. Texnoparklar esa startaplarni qo'llab-quvvatlash, texnologiya transferi va malakali kadrlar bilan ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda innovatsion rivojlanish strategiyasida kichik biznesning texnoparklar faoliyatidagi ishtiroki raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish va eksport salohiyatini oshirish omili sifatida qaralmoqda. Maqolada ushbu jarayonning afzalliklari, mavjud muammolar hamda istiqbollari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Kichik biznes, innovatsion klaster, texnopark, startup, texnologiya transferi, raqobatbardoshlik, ilm-fan integratsiyasi, iqtisodiy rivojlanish.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqobat kuchayib borayotgan sharoitda mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi innovatsion yondashuvlarga bevosita bog'liqdir. Innovatsion iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida kichik biznes subyektlari yangi mahsulot va xizmatlarni yaratishda, zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda hamda bozor ehtiyojlariga tezkor javob qaytarishda alohida o'rin tutadi. Shu bilan birga, kichik biznesning samarali faoliyati ilm-fan yutuqlari va texnologiyalar bilan integratsiyasiz to'liq amalga oshmaydi.

Innovatsion klasterlar va texnoparklar ana shu integratsiyani ta'minlovchi eng muhim mexanizmlardan biri hisoblanadi. Klasterlar kichik biznes korxonalarini yirik sanoat korxonalari, ilmiy-tadqiqot institutlari va ta'lim muassasalari bilan hamkorlikka jalb etadi. Texnoparklar esa startaplar uchun zarur infratuzilma, moliyaviy ko'mak va innovatsion muhit yaratadi. Natijada kichik biznes nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro maydonda ham raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasida ham "Yangi O'zbekiston – innovatsion taraqqiyot yo'lida" konsepsiyasi doirasida innovatsion klasterlar va texnoparklar faoliyatini kengaytirish, kichik biznes ishtirokini kuchaytirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu sababli mazkur mavzuni o'rganish kichik biznesning ilm-fan bilan integratsiyasini yanada samarali tashkil etish va innovatsion rivojlanishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Ushbu tadqiqotda kichik biznesning innovatsion klasterlar va texnoparklar faoliyatidagi ishtirokini o'rganishda kompleks yondashuv qo'llanildi. Maqola nazariy va amaliy asoslarni uyg'unlashtirishga qaratilgan bo'lib, bir nechta ilmiy-uslubiy usullar ishlatildi.

Birinchidan, **nazariy tahlil usuli** qo'llanilib, innovatsion klasterlar, texnoparklar, kichik biznes va ilm-fan integratsiyasi bo'yicha xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlar o'rganildi. Porter, Lundvall, Freeman kabi olimlarning innovatsion rivojlanish haqidagi konsepsiyalari nazariy asos sifatida tanlandi.

Ikkinchidan, **qiyosiy tahlil usuli** orqali rivojlangan davlatlar (AQSh, Germaniya, Janubiy Koreya, Xitoy) tajribasi O'zbekiston sharoiti bilan taqqoslandi. Bunda kichik biznesning texnoparklardagi ishtiroki, davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va moliyalashtirish manbalari o'rganildi.

Uchinchidan, **statistik tahlil usulidan** foydalanilib, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Innovatsion rivojlanish vazirligi va IT-Park ma'lumotlari asosida kichik biznesning innovatsion sohalaridagi ulushi, texnoparklar faoliyati ko'rsatkichlari hamda startaplar soni dinamikasi tahlil qilindi.

To'rtinchidan, **empirik yondashuv** sifatida ayrim texnoparklar va klasterlarning amaliy faoliyati o'rganildi. Xususan, Yashnobod texnoparki va IT-Parkning kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashdagi o'rni misol sifatida tahlil qilindi.

Beshinchidan, **sistemali tahlil** asosida kichik biznesning innovatsion rivojlanishdagi o'rni, texnoparklar va klasterlar faoliyati bilan o'zaro bog'liqligi yaxlit holda ko'rib chiqildi.

Mazkur metodologik yondashuvlar tadqiqotda kichik biznesning ilm-fan sektori bilan integratsiyasini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va istiqbolli yo'nalishlarni belgilash imkonini berdi.

Innovatsion iqtisodiyotning shakllanishida kichik biznesning texnoparklar va klasterlardagi ishtiroki alohida ahamiyatga ega. Kichik biznes subyektlari o'z tabiatiga ko'ra moslashuvchan, bozor talablariga tezkor javob bera oladigan hamda yangi texnologiyalarni tez o'zlashtiradigan iqtisodiy birliklar hisoblanadi. Shu bois, ularning ilm-fan sektori bilan bevosita hamkorligi, texnoparklar va klasterlar tarkibida faoliyat yuritishi mamlakat innovatsion salohiyatini oshirishda muhim vosita sifatida qaralmoqda. Texnoparklar kichik biznes uchun zarur bo'lgan ishlab chiqarish infratuzilmasini, laboratoriyalarni, texnologik inkubatorlarni, biznes-inkubatorlarni hamda konsalting xizmatlarini taqdim etadi. Bu esa startap loyihalarining hayotga tatbiq etilishi, yangi mahsulot va xizmatlarning tezkor ishlab chiqilishi hamda tijoratlashtirilishi uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Innovatsion klasterlar esa o'z mohiyatiga ko'ra turli xil xo'jalik yurituvchi subyektlar, ilmiy-tadqiqot markazlari va ta'lim muassasalarining bir hududda yoki

bitta tarmoq doirasida o'zaro hamkorligini ifodalaydi. Kichik biznesning klasterlarda ishtiroki ularning yirik korxonalar bilan teng imkoniyatlarda faoliyat yuritishiga, ilmiy ishlanmalardan foydalanish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga imkon beradi. Bundan tashqari, klaster doirasidagi kooperatsiya resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va bozorning yangi segmentlariga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi.

O'zbekiston sharoitida ham so'nggi yillarda texnoparklar va innovatsion klasterlar faoliyati sezilarli darajada rivojlanmoqda. Toshkent shahrida tashkil etilgan Yashnobod texnoparki, IT-Park va boshqa hududiy texnoparklar kichik biznes va startaplarni qo'llab-quvvatlashda muhim tajriba maktabiga aylanmoqda. Masalan, IT-Park dasturiy ta'minot ishlab chiqaruvchi kichik biznes subyektlari uchun soliq imtiyozlari, xorijiy bozorlarga chiqish imkoniyatlari va malakali kadrlar bilan ta'minlash orqali yangi bosqichga ko'tarilmoqda. Bundan tashqari, agroklastlarlar tizimida ham kichik biznesning faol ishtiroki ko'zga tashlanadi. Bunday klasterlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash va eksport qilish jarayonlarida kichik biznes korxonalari ilmiy ishlanmalardan foydalangan holda o'z salohiyatini oshirmoqda.

Shu bilan birga, kichik biznesning innovatsion klasterlar va texnoparklar faoliyatidagi ishtirokini cheklovchi muammolar ham mavjud. Birinchidan, moliyaviy resurslarning yetishmasligi ko'plab kichik korxonalar uchun ilmiy ishlanmalarni amaliyotga tatbiq etishda qiyinchilik tug'diradi. Ikkinchidan, ilmiy tadqiqotlar natijalarini tijoratlashtirish mexanizmlarining yetarli darajada rivojlanmagani ularning keng joriy etilishiga to'sqinlik qilmoqda. Uchinchidan, kichik biznes subyektlari uchun innovatsion infratuzilmaning barcha hududlarda teng rivojlanmaganligi ham muhim to'siqlardan biri sanaladi.

Biroq mavjud muammolarga qaramay, kichik biznesning innovatsion klasterlar va texnoparklardagi ishtirokini kengaytirish istiqbollari juda katta. Avvalo, davlat tomonidan yaratilayotgan qo'shimcha soliq imtiyozlari, grantlar, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari kichik biznesning faoliyatini qo'llab-quvvatlamogda. Shuningdek, xalqaro hamkorlik doirasida xorijiy texnoparklar va ilmiy markazlar bilan aloqalarni kuchaytirish ham kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochmoqda. Zamonaviy raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, biotexnologiya va boshqa yuqori qo'shilgan qiymatga ega sohalarida kichik biznesning ilm-fan bilan integratsiyasi yanada samarali natijalar berishi kutilmoqda.

Umuman olganda, innovatsion klasterlar va texnoparklar faoliyatida kichik biznesning ishtiroki mamlakat iqtisodiyotining modernizatsiyasi, yangi ish o'rinlari yaratish, eksport salohiyatini oshirish va xalqaro miqyosda raqobatbardoshlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri sifatida qaraladi. Shu sababli, ushbu jarayonni qo'llab-quvvatlash, mavjud muammolarni bartaraf etish va kichik biznesning

ilm-fan bilan integratsiyasini yanada kuchaytirish O'zbekiston innovatsion rivojlanish siyosatining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Innovatsion klasterlar va texnoparklar faoliyatida kichik biznesning ishtiroki zamonaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun muhim omil hisoblanadi. Bunday hamkorlik kichik biznes subyektlariga yangi texnologiyalarni tezkor o'zlashtirish, ilmiy ishlanmalarni amaliyotga tatbiq etish va raqobatbardosh mahsulot yaratish imkonini beradi. Klasterlar doirasida kichik biznes korxonalari yirik sanoat subyektlari va ilmiy markazlar bilan integratsiya qilinib, resurslardan samarali foydalanish va bozor talablariga moslashish imkoniyatiga ega bo'ladi. Texnoparklar esa startaplarni qo'llab-quvvatlash, infratuzilma va konsalting xizmatlari bilan ta'minlash orqali kichik biznesni innovatsion rivojlanishga olib chiqadi.

O'zbekiston sharoitida texnoparklar va klasterlarning rivojlanishi kichik biznes faoliyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. IT-Park, agroklastlar va boshqa innovatsion hududlarning faoliyati ilm-fan yutuqlarini keng tatbiq etishga xizmat qilmoqda. Biroq moliyaviy resurslarning cheklanganligi, tijoratlashtirish mexanizmlarining yetarlicha rivojlanmagani va hududlarda infratuzilmaning notekis rivojlanganligi hali ham muhim muammolar sifatida saqlanib qolmoqda.

Shunday bo'lsa-da, kichik biznesning innovatsion klasterlar va texnoparklardagi ishtirokini yanada kuchaytirish istiqbollari katta ahamiyatga ega. Davlat tomonidan yaratilayotgan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, xalqaro tajribadan foydalanish va ilmiy muassasalar bilan uzviy hamkorlikni kuchaytirish ushbu jarayonni jadallashtiradi. Demak, kichik biznesning ilm-fan bilan integratsiyasi asosida innovatsion rivojlanish O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish va yangi taraqqiyot bosqichiga chiqishda hal qiluvchi omillardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNCTAD. (2021). Technology and Innovation Report 2021: Catching technological waves. Geneva: United Nations.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Innovatsion rivojlanish strategiyasi to'g'risida"gi qarorlari va farmonlari. (2018–2022).
3. Muxitdinov, Shuhrat. "Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari." YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT 3.3 (2025).
4. Мухитдинов, Шухрат Зиявитдинович. "Тадбиркорлик субъектларида хатарларни бошқаришнинг назарий-услубий асослари." Scientific progress 1.6 (2021): 939-943.
5. Muxitdinov Shuxrat Ziyavitdinovich, and No'monov Otabek O'rmonjon o'g'li. "HUDUDIY INNOVATSION MARKAZLAR VA KICHIK BIZNES O'RTASIDAGI HAMKORLIKNI KUCHAYTIRISH YO'LLARI". Ta'limda Raqamli Texnologiyalarni Tadbiq Etishning Zamonaviy Tendensiyalari Va

Rivojlanish Omillari, vol. 45, no. 1, July 2025, pp. 168-70, <https://scientific-jl.com/trt/article/view/25376>.

6. Muxitdinov Shuxrat Ziyavitdinovich, & No'monov Otabek O'rmonjon o'g'li. (2025). INNOVATSION FAOLIYATDA ILMIY MARKAZLAR VA KICHIK BIZNES HAMKORLIGINING IQTISODIY SAMARADORLIGI. IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA JURNALI | JOURNAL OF ECONOMY AND MODERN TECHNOLOGY, 4(7), 139–143. Retrieved from <https://mudarrisziyo.uz/index.php/iqtisodiyot/article/view/2674>